

УДК 37.014(09)(477)

В.В. ВОРОЖБИТ, А.І. ІГНАТЬЄВА

ВНЕСОК Я.П. РЯППО В РОЗВИТОК МАСОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ

У статті проаналізовано внесок Я.П. Ряппо в розвиток педагогічної преси. Вивчено 94 статті педагога й державного діяча. У публікаціях 1920-х рр. виявлено перші спроби оцінювання та характеристики змін і перетворень, що відбувалися в освіті УСРР. У них закладено основу для втілення в життя самобутньої української концепції освіти. Звернено увагу на прагнення Я.П. Ряппо відобразити особливості, позитивні й негативні моменти в українській системі освіти.

Для періодичних видань 1920 – початку 1930-х рр. характерний критичний стиль викладу матеріалу. Визначено прагнення Я.П. Ряппо до об'єктивного вивчення становлення та розвитку загальноосвітньої школи в Україні. Учений і педагог усвідомлював значення освіти в нових соціально-економічних умовах. Це привело до протистояння наукового та класового підходів. Установлено, що статтям Я.П. Ряппо не завжди був характерний науковий підхід. Я.П. Ряппо був властивий проблемний спосіб викладу. У цьому він прагнув знайти оптимальне вирішення актуальних проблем становлення та розвитку загальної школи в УСРР.

Ключові слова: педагогічна преса, стиль викладу, вища школа, Я.П. Ряппо, соціалістичне виховання, освіта, принцип виховання.

Соціально-економічні зміни в державі висувують перед суспільством важливу проблему забезпечення якісного менеджменту системи освіти, внесення змін у зміст організаційно-педагогічної діяльності суб'єктів управління. На цьому наголошено в Законах про середню і вищу освіту, Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI ст., програмі “Вчитель”, Національній стратегії розвитку освіти на 2012–2021 рр., Державній цільовій програмі розвитку професійно-технічної освіти в Україні на 2011–2015 рр. Розв'язанню зазначеної проблеми сприятиме звернення до історико-педагогічного досвіду минулого. Ян Петрович Ряппо (1880–1958) плідно працював заступником Наркома освіти України (1921–1928), головою Головпрофосвіти, головою Науково-методологічного комітету НКО, головним редактором журналу “Шлях освіти” (1922–1928).

У публікаціях В. Білик, І. Лікарчук, В. Липинського, Т. Самоплавської, С. Філоненко стисло висвітлено біографію, значущість та окремі аспекти діяльності Я.П. Ряппо. Громадсько-педагогічну діяльність педагога певною мірою розкрито в матеріалах Всеукраїнської науково-практичної конференції “Я.П. Ряппо й розвиток національної системи освіти України” (м. Житомир, 1995 р.). Внесок Я.П. Ряппо в царині розвитку масової педагогічної публіцистики цілісно не досліджували.

Мета статті – проаналізувати внесок Я.П. Ряппо в розвиток масової педагогічної публіцистики.

Дослідження побудовано на основі аналізу матеріалів періодичних видань: “Шлях освіти” (“Путь просвещения”), “Бюлетень Народного Комі-

саріату освіти УСРР”, “Бюлетень офіційних розпоряджень і повідомлень Наркомосвіти”, “Бюлетень Укрголовпрофосу УСРР”, “Студент революції”. Установлено, що в 1922–1927 рр. Я.П. Ряппо редагував педагогічний часопис “Шлях освіти”, перетворивши цей орган Наркомосу на активного пропагандиста здобутків українського шкільництва. Програма журналу охоплювала питання соціального виховання, професійної освіти, педології, методології, підвищення кваліфікації викладацьких кадрів, педагогічної практики, шкільних підручників. Журнал містив бібліографію та компаративні статті, повідомлення з учительських з’їздів.

Як голова редакційної колегії журналу, Ян Петрович мав значний вплив на спрямування цього періодичного видання, яке завдяки висвітлюваним у ньому темам набуло широкої популярності від самого початку свого заснування (1922 р.). Спершу журнал виходив під назвою “Путь просвещения” з уточненням у підзаголовку: “Педагогический журнал. Теория просвещения, методология, просветительная практика, быт”. Пізніше (1923–1926 рр.) назва часопису почала подаватися українською й російською мовами, так само, як і вміщувані в ньому матеріали. І лише з 1927 р. видання стало українським. Майже в кожному номері журналу Я.П. Ряппо вміщував свої статті, присвячені актуальним проблемам освіти, роз’ясненню освітньої політики більшовиків, узагальненню історичного досвіду. Перший номер журналу “Путь просвещения” починався статтею Я.П. Ряппо “Две системы просвещения: Идеалистическая и материалистическая школа”, у якій автор проводив порівняльний аналіз філософської спрямованості освіти різних епох [1].

Окрему групу журнальних статей Яна Петровича становлять розвідки, присвячені темі реформування системи освіти, встановленню її нових концептуальних засад (“Проблема воспитания и образования в Советском государстве”, 1922; “Профессиональная школа вместо общеобразовательной словесной школы”, 1924). У значній кількості своїх праць автор звертався до проблеми становлення професійної освіти в Україні (“Школа рабочей молодежи и ее положение в системе просвещения”, 1922; “Достижения и задачи рабочих факультетов УРСР”, 1923; “Об управлении высшей школой”, 1924; “О факультетах профобра”, 1924). Працям Я.П. Ряппо (їх у дослідженні вивчено 94) властива політична пристрасть і наукова захопленість, технократизм і практицизм. Він був першим істориком педагогіки періоду становлення радянської влади в Україні, автором відомої книги про народну освіту в Україні у 1917–1927 рр., в якій розкрито суперечливість цього періоду, конкретизовано цінні статистичні дані щодо охопленості молоді загальною й професійною освітою, проаналізовано методичне забезпечення навчального процесу, указано на конкретні труднощі організації виховання, що пов’язувалося з необхідністю ідеологічної просвіти освітян.

Видавнича діяльність Я.П. Ряппо відбувалася в період становлення та розвитку самобутньої системи освіти в УСРР у 1920-х рр. Видання значної кількості документальних і статистичних матеріалів, відсутність усталеної

офіційно санкціонованої “ідеологічної правди” зумовили наявність різних підходів і позицій з тих чи інших питань освіти. Статті Я.П. Ряппо з проблем реформування системи освіти розміщувалися на перших сторінках педагогічних часописів. Іноді публікації викликали неабиякий суспільний резонас. Це пояснювалося, на наш погляд, тим, що Я.П. Ряппо у викладі матеріалу застосовував популярно-пропагандистський підхід. Узагалі дискусії щодо змісту освітньої політики, напрямів розробки освітнього середовища, формування мережі навчальних закладів були для педагогічних журналів перманентними. Утім, пропагандистський характер дискусій був очевидним у контексті популяризації ідей марксизму-ленінізму.

Я.П. Ряппо – журналіст відрізнявся полемічністю, концептуальним змістом і водночас адаптованістю до масового читача. Це досягалося завдяки використанню певних комунікативних формул, які, вочевидь, сприймалися значною частиною суспільства. Наведемо приклад такого аналізу соціально-політичного аспекту діяльності університетів у публікаціях [2–5] державного діяча. Значну її частину становило зображення університету як механізму соціального пригнічення, інституції, що існувала для підтримки несправедливого суспільного ладу. Критикуючи дореволюційну освіту за тісний зв’язок з колишнім режимом, український реформатор висловлював своє бачення алгоритму відносин вищої школи з радянською владою. За їхньою логікою вони мали визначитися, насамперед, у політичній площині. Думка про “аполітичність” вищої школи, яку відстоювали дореволюційні діячі освіти, уважалася “лицемірною” й розглядалася як “ошукування мас” [2]. За словами автора, “академізм” (аполітичність) у “похмуру епоху Кассо і Шварца” був виразом “певного політичного сповідання”. Під гаслом усунення з університету політики “заради науки” ховалася боротьба з революційною тенденцією й “впровадження чорносотенства і монархізму в університети” [2].

Висновки. Отже, викладене вище дає підстави для висновку про те, що Я.П. Ряппо мав досвід викладацької й журналістської діяльності, високий рівень наукової підготовки, займав активну громадянську та педагогічну позицію. Усі його праці містили сатиричні висміювання колишніх освітніх традицій та афористичні характеристики нових тенденцій. Освітні перетворення публіцист висвітлює у тісному зв’язку із суспільними явищами радянського життя та царської Росії. Однак ідейно-політична спрямованість публіцистичних праць не вирізнялася різноплановістю.

Ця стаття не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми. Подальшого наукового аналізу потребує питання висвітлення Я.П. Ряппо проблеми студентського дозвілля, статевого виховання молоді в новій культурній ситуації у 1920-х рр.

Список використаної літератури

1. Ряппо Я.П. Две системы просвещения: Идеалистическая и материалистическая школа / Я.П. Ряппо // Путь просвещения. – 1922. – № 1. – С. 109–117.
2. Ряппо Я.П. Отражение борьбы классов в высшей школе Украины за годы революции / Я.П. Ряппо // Путь просвещения. – 1924. – № 6. – С. 1–8.

3. Ряппо Я.П. Перспективи робітфаків на Україні / Я.П. Ряппо // Шлях освіти. – 1925. – № 12. – С. 1–10.
4. Ряппо Я.П. Про керування вищою школою / Я.П. Ряппо // Студент революції. – 1924. – № 1–2. – С. 5–10.
5. Ряппо Я.П. Радянське студентство: (Характеристика вузів України) / Я.П. Ряппо. – Х. : ДВУ, 1928. – С. 8.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2013.

Ворожбит В.В., Игнатъева А.И. Вклад Я.П. Ряппо в развитие массовой педагогической публицистики

В статье авторы проанализирован вклад Я.П. Ряппо в развитие педагогической прессы. Изучено 94 статьи педагога и государственного деятеля. В публикациях 1920-х гг. выделены первые попытки оценки и характеристики изменений и преобразований в образовании УССР. В них заложена основа для реализации самобытной украинской концепции образования. Обращено внимание на стремление Я.П. Ряппо отобразить особенности, положительные и негативные моменты в украинской системе образования.

Для периодических изданий 1920 – начала 1930-х гг. характерно критическое изложение материала. Определено стремление Я.П. Ряппо к объективному изучению становления и развития общеобразовательной школы в Украине. Ученый и педагог осознавал значение образования в новых социально-экономических условиях. Это привело к противостоянию научного и классового подходов. Установлено, что для статей Я.П. Ряппо не всегда был характерен научный подход. Я.П. Ряппо был присущ проблемный способ изложения. В этом он стремился найти оптимальное решение актуальных проблем становления и развития общей школы в УССР.

Ключевые слова: педагогическая пресса, стиль изложения, высшая школа, Я.П. Ряппо, социалистическое воспитание, образование, принцип воспитания.

Vorozhbit V., Ignatieva A. Y.P. Riapo's contribution to the development of pedagogical media

The authors analyzed Y.P. Riapo's contribution to the development of pedagogical media. 94 articles by educator and statesman were studied. In the publications of the 1920's the authors identified the first attempts to assess and characterize the changes and transformations that took place in the education of the USSR. Those publications were the foundation for the realization of the concept of original Ukrainian education. The attention was drawn to Y.P. Riapo's desire to display features and both positive and negative aspects in the Ukrainian education system.

The periodicals dated 1920 – early 1930's were characterized by a critical presentation of the material. The article determined Y.P. Riapo's pursuit to the objective study of the formation and development of a comprehensive school in Ukraine. The scholar was aware of the importance of education in the new socio - economic conditions. This led to a confrontation between class and scientific approaches. It was found out that the scientific approach was not always characteristic for Y.P. Riapo's articles. Problematic way of presentation was typical for Y.P. Riapo. He was eager to find the optimal solution of actual problems of formation and development of schools in the USSR.

The authors noted that Y.P. Riapo in his articles wrote a lot about educational system reformation. These articles were placed on the front pages of educational publications. Sometimes the publication caused a public outcry. They became the occasion for many discussions in the pages of these publications. This is due to the fact that Y.P. Riapo used popular propaganda approach in the material presenting. At that time there were frequent discussions about educational policy, the creation of the educational environment, the formation of educational institutions network. These discussions helped to popularize the ideas of Marxism and Leninism.

Y.P. Riapo had experience in teaching and journalism. He demonstrated a high level of scientific training. The statesman stuck to active social and educational position. All of his works contained satirical derision of former educational traditions. He often used the aphorisms. The publicist described the educational changes. He linked these changes to the social phenomena of Soviet life and tsarist Russia. The ideological and political orientation of journalistic works was standard.

Y.P. Riapo was the head of the Main Committee of Professional Education and Deputy People's Commissar of Education. This affected the journalistic work. The journalist Y.P. Riapo used polemical elements of presentation, conceptual statements, historical and political slogans in his articles. His articles were easy to understand for general reader.

This article does not cover all aspects of the problem. The problems of the leisure organization, sex education of young people in the new cultural situation in 1920s need further scientific analysis.

Key words: *educational media, style of presentation, higher school, Riapo, socialist education, principle of education.*